

Príklady medzijazykovej a interkultúrnej interferencie pri výučbe slovenčiny ako cudzieho jazyka v talianskom prostredí

VERONIKA SVORADOVÁ

(Bratislava)

EXAMPLES OF LINGUISTIC INTERFERENCE IN THE PROCESS OF LEARNING SLOVAK AS A FOREIGN LANGUAGE IN AN ITALIAN ENVIRONMENT

The main focus of this paper is a linguistic interference between Italian and Slovak in groups of Italian students learning Slovak as a foreign language. The study discusses and explains the most common mistakes in Slovak made by Italian students, which are caused by their mother language. The author focuses on phonetical interference, syntactical interference, and some specific situations in a formal ambient when interference can lead to misunderstandings or humorous moments. The paper and its conclusions are based on the personal experience of the author, who was a lecturer of Slovak language at the University of Bologna in the 2016/2017 and 2018/2019 academic years, when she taught Italian students of Interpreting and Translation who studied Slovak as their third or fourth language. This study aims to name the most common linguistic problems which a lecturer of Slovak has to deal with when teaching Italian students, and it offers solutions for others on how to prevent these obstacles.

KEYWORDS: didactics of foreign languages, didactics of Slovak as a foreign language, methodology of teaching Slovak as a foreign

language, linguistic interference, crosslinguistic influence, Italian language, Slovak language

KLÚČOVÉ SLOVÁ: didaktika cudzích jazykov, didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka, metodika, medzijazyková interferencia, taliansky jazyk, slovenský jazyk

Predkladaný text možno nazvať prípadovou štúdiou, keďže informácie v ňom uvedené sú sumarizáciou našich poznatkov a pedagogických skúseností¹ nadobudnutých počas vyučovania slovenčiny v homogénnych skupinách talianskych študentov prekladateľstva a tlmočníctva na bakalárskom stupni štúdia na Bolonskej univerzite so sídlom vo Forlí.² Štúdium slovenčiny sa na tomto pracovisku realizuje dvakrát do týždňa v rozsahu dvoch vyučovacích hodín, pričom ide o všeobecný jazykový kurz pre úrovne A1 – B1. Hlavným učebným materiálom je séria učebníc *Krížom-krážom* A1 – B1³, ako doplnkové materiály lektori využívajú podľa vlastných preferencií a potrieb aj iné materiály (prípadne si ich vytvárajú).⁴

Príspevok je rozdelený na tri tematické časti: prvá opisuje problémy s výslovnosťou charakteristické pre talianskych študentov osvo-

---

¹ Autorka pôsobila v akademických rokoch 2016/2017 – 2018/2019 ako lektorka slovenského jazyka a kultúry, vyslaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, na Bolonskej univerzite so sídlom vo Forlí.

² Presný názov bakalárskeho študijného programu je *mediazione linguistica interculturale* (interkultúrna jazyková mediácia), študenti sa však počas štúdia reálne oboznamujú s prekladateľskými a tlmočnickými programami a technikami a na magisterskom stupni si volia špecializáciu, t. j. prekladateľstvo alebo tlmočníctvo.

³ KAMENÁROVÁ, Renáta a kolektív autoriek (2018, 2009, 2011): *Krížom-krážom* A1 – B1. Bratislava, Univerzita Komenského.

⁴ Na tomto mieste treba upozorniť na absenciu učebných materiálov určených pre talianskych študentov slovenčiny. Jedinou učebnicou využiteľnou v didaktickej praxi v univerzitnom prostredí je trojjazyčná publikácia autoriek Dagmar Kročanovej-Roberts a Barbory Resutíkovej-Toppi *Slovenčina – Slovak – Slovacco* (Bologna, Bononia University Press, 2010), v ktorej je zahrnutá gramatika A1 – B1. Iné učebnice zohľadňujúce špecifiká taliančiny a problémy, s ktorými sa stretávajú talianski študenti osvojujúci si slovenčinu ako cudzí jazyk, nie sú k dispozícii. Lektori sú preto nútení vytvárať si vlastné materiály.

jujúcih si slovenčinu; druhý tematický blok je orientovaný na syntaktické špecifiká taliančiny a spôsob, akým v prípade študentov talianskej národnosti ovplyvňujú tvorbu viet v slovenčine. V poslednej časti sa venujeme rozdielom vo formálnej komunikácii v talianskom a slovenskom prostredí, pričom zároveň nadväzujeme na štúdiu autoriek Renáty Kamenárovej a Zuzany Nemčíkovej z roku 2016.⁵ Zistenia autoriek na tomto mieste rozširujeme o ďalšie príklady z pedagogickej praxe. Súčasťou každej časti sú zároveň návrhy, ako predchádzať problematickým situáciám pri výučbe slovenčiny v talianskom prostredí alebo ako ich riešiť.

1. FONETICKÁ INTERFERENCIA

1.1 [Zlovensko], [maňet], [kémia] alebo o probléme rozdielnej výslovnosti niektorých hlások a hláskových skupín v taliančine a slovenčine

Správna výslovnosť grafém h a ch, rozlišovanie medzi prízvukom a kvantitou a výslovnosť slov s veľkým počtom po sebe nasledujúcich konsonantov – toto sú zväčša prvé problémy, s ktorými sa taliansky študent stretáva na úvodných hodinách slovenčiny. Väčšinou však ide o ľahko vysvetliteľné javy, ktoré študentom z dlhodobého hľadiska nespôsobujú väčšie komplikácie. Zaujímať nás preto budú najmä tie chyby vo výslovnosti, ktoré sa v talianskych skupinách vyskytujú opakovane i v dlhšom časovom horizonte.

---

⁵ KAMENÁROVÁ, Renáta – NEMČÍKOVÁ, Zuzana (2016): Problematica dei realia nella didattica della lingua slovacca. In: Orillas. Rivista d'hispanistica, č. 5, s. 1 – 10. Ide o jeden z mála textov o problematike osvojovania si slovenčiny talianskymi študentmi. Autorky sa v ňom venovali predovšetkým interkultúrnym rozdielom medzi slovenským a talianskym prostredím, konkrétne zdvorilostným jazykovým formám, rozdielnemu používaniu akademických titulov v Taliansku a na Slovensku, úvodným a záverečným zdvorilostným formulcám v písomnej komunikácii, prechýľovaní ženských priezvisk, zdobneninám slovenských krstných mien a niektorým slovenským a talianskym prísloviám a frazeologizmom.

Na základe didaktickej praxe možno usúdiť, že najbežnejšou a často i najťažšou „odbúrateľnou“ chybou je v prípade začiatovníkov okrem zabúdania na palatalizáciu najmä nesprávne vyslovovanie spoluhlásky *s*. V taliančine sa totiž hláska *s* vyslovuje ako *z*, nielen ak po nej nasleduje iná znelá spoluhláska, ale aj po spoluhláskach *m*, *n*, *l*, *r*. V týchto prípadoch ľahko a často dochádza k fonetickej interferencii: taliansky študent po vzore materinského jazyka vysloví slovo *slovenčina* ako [zlovenčina], Bratislava je preňho [braťizlava], slovo *smer* zase [zmer];⁶ veľmi častá je aj nesprávna výslovnosť slov ako *svoj* (talianskymi študentmi vyslovované ako [zvoj]), *svet* (vyslovované [zvet]) či *svetlý* (vyslovované [zvetlý]).

Ako predchádzať tejto chybe? V prípade skupiny úplných začiatovníkov je dobré upozorňovať študentov hneď od začiatku na výslovnostné rozdiely medzi slovenčinou a taliančinou, a to formou cvičení zameraných na hlásky a hláskové skupiny, ktoré sú v oboch jazykoch identické, ale ich výslovnosť je rozdielna. Inými slovami, lektor by sa nemal zameriavať len na cieľový jazyk, ktorý chce študentov naučiť a jeho fonetické zákonitosti – mal by ho prezentovať kontrastívnou metódou, v porovnaní s materinským jazykom študentov. Pedagóg by mal tiež študentov už pri osvojovaní si abecedy a prvých pokusoch o čítanie upozorniť napr. na slová obsahujúce spoluhlásky *s*, *c*, *z*, po ktorých nasledujú vokály *i/e*, ako *pocit*, *cena*, *zima* – v taliančine vyslovované ako [či], [če], [dzi]; ďalej na kombinácie konsonantov a vokálov typu *che*, napr. v slove **chemik** (v taliančine vyslovované ako [ke]); *chi*, napr. v slove **chirurgia** (v taliančine vyslovované ako [ki]); *ge*, *gi*, napr. v slovách ako **generál**, **energia** (v taliančine vyslovované ako [dže, dži]); *sce*, prípadne *sci*, napr. v slove **scenár** (v taliančine vyslovované ako [še]); *sch*, napr. v slove **schematický** (v taliančine vyslovované ako [ske]) či *gn*, napr. v slove **magnet** (v taliančine vyslovované ako *ň*).

Dobрым pomocníkom je v tomto prípade publikácia *Praktická fonetická príručka* (kolektív autorov Jana Pekarovičová, Ľudmila Žigová, Michaela Palcútová, Jozef Štefánik, 2005), ktorá obsahuje aj

⁶ Ide o prípad hláskovej substitúcie, ktorá je podľa Ilse Lehistovej najzjavnejším druhom fonetickej interferencie a „nastáva vtedy, keď fonémy definované v obidvoch jazykoch rovnako majú odlišné fonetické realizácie a keď sa výslovnosť jazyka A prenáša do jazyka B“ (Lehisteová, 2003: 83, preklad Viktor Krupa).

cvičenia určené pre študentov talianskeho pôvodu; v praxi sa nám tiež osvedčili cvičenia na výslovnosť obsiahnuté v učebnici autoriek Dagmar Kročanovej-Roberts a Barbory Resutíkovej-Toppi *Slovenčina – Slovak – Slovacco* (2010: 17 – 20). V prípade väčších skupín je však nevyhnutná príprava vlastných učebných materiálov a cvičení zohľadňujúcich špecifiká materinského a cieľového jazyka.

2. INTERFERENCIA NA ÚROVNI SYNTAXE

2.1 *Dúfam prísť načas* alebo o problematike talianskych neurčitkových syntagiem

Špecifikom talianskej syntaxe je v porovnaní s tou slovenskou veľká miera využívania infinitívnych vetných konštrukcií v prípadoch, keď sa v slovenčine štandardne použije podrad'ovacie súvetie. Takúto „kondenzovanú“ podobu súvetia je v taliančine možné použiť, keď je subjekt v hlavnej a subjekt v (potenciálnej) vedľajšej vete rovnaký. Taliansky hovoriaci môže v takýchto situáciách súvetie zjednodušiť a namiesto neho vytvorí jednoduchú vetu použitím prepozície *di* a infinitívu. Na ilustráciu uvádzame niekoľko príkladov:

talianska veta	doslovný preklad	slovenský upravený preklad
Penso di andare a casa.	[rozmyšľam ísť domov]	<i>Rozmyšľam, že idem/pôjdem domov.</i>
<i>Credo di essere l'ultima.</i>	[myslím byť posledná]	<i>Myslím, že som posledná.</i>
Spero di arrivare in tempo.	[dúfam prísť načas]	<i>Dúfam, že prídem načas.</i>

Talianski študenti, ktorí študujú prekladateľstvo a tlmočníctvo a majú skúsenosti so štúdiom iných cudzích jazykov (napr. v porovnaní s nefilologicky zameranými študentmi), zväčša napredujú pri osvojovaní si slovenčiny pomerne rýchlo. Neraz sa preto už ako začiatočníci snažia o formuláciu iných ako len jednoduchých viet. Je teda dôležité upozorniť ich, že v slovenčine podobný spôsob tvorenia

viet nie je možný, a to bez ohľadu na to, či je subjekt v hlavnej a vedľajšej vete identický, alebo ide o rôzne osoby. Sami študenti zväčša intuitívne cítia, že takto sformulovaná „potaliančená“ neurčitková veta pravdepodobne nie je správna. Je na zvážení lektora, či a kedy študentom predstaví aj iné podrad'ovacie spojky ako tie, s ktorými sa štandardne oboznámi v učebnici *Krížom-krážom A1* na úrovni úplného začiatočníka (explicitne sú v učebnici na tejto úrovni vysvetlené iba spojky *preto*, *pretože* a *lebo*). V prípade homogénnej, rýchlo napredujúcej skupiny je možné informovať študentov už na začiatočníckej úrovni minimálne o existencii spojky *že*, ktorá je ekvivalentom talianskeho *che* a má identické použitie v oboch jazykoch.

Zaujímavosťou je, že podobné vetné konštrukcie sú azda jediným prípadom, keď je talianska syntagma omnoho kratšia, ekonomickejšia ako tá slovenská. Taliančina ako románsky jazyk, ktorý sa vyvinul z latinčiny, je síce považovaná za prevažne flektívny jazyk⁷, má však aj množstvo črt, ktoré sú charakteristické pre analytické typy jazykov⁸: skloňovanie sa realizuje pomocou predložkových pádových morféme, nie osobitými pádovými morfémmi v podobe suffixov, privlastňovacie zámená sú nesklonné, stupňovanie adjektív a adverbíí je analytické (*bello*, *più bello*, *il più bello*) atď. V porovnaní so slovenčinou, v ktorej sú vzťahy medzi slovami často vyjadrené pádovou koncovkou a časové súvislosti verbálnym aspektom, musí taliančina na vyjadrenie rovnakej myšlienky použiť väčšie množstvo vetných jednotiek. Tým sa zákonite akýkoľvek text preložený zo slovenčiny do taliančiny stáva rozsiahlejším.

Na základe didaktickej praxe možno povedať, že študenti si spomínaný rozdiel medzi oboma jazykmi zvyčajne naplno uvedomia až pri písaní záverečných prác a prekladaní rozsiahlejších textov. Najvypuklejšie sa tento problém objavuje pri preklade filmových titulkov, ktorý je na Bolonskej univerzite možné realizovať v rámci bakalárskej práce. Podľa odporúčanej normy by titulky písané latinkou nemali mať viac ako dva riadky, pričom v každom je maximálne 40 znakov vrátane medzier. Komplexné, zložité myšlienky, vyjadrené v sloven-

⁷ HOLTUS, Günter; METZELTIN, Michael; SCHMITT, Christian (1988): *Italienisch, Korsisch, Sardisch. Italiano, Corso, Sardo*. Tübingen, Max Niemer Verlag, s. 39 – 40.

⁸ GYÖRGY, Ladislav (2014): *Kapitoly zo slovenskej morfológie pre prekladateľov a tlmočníkov*. Banská Bystrica, Bellianum, s. 14 – 15.

čine napr. v dokumentárnych filmoch, je preto často ťažké preložiť do taliančiny tak, aby zostala táto norma zachovaná. Slovanské jazyky sú vďaka svojej flektívnej typológii zväčša schopné v niekoľkých slovných spojeniach obsiahnuť viac informácií, zatiaľ čo v taliančine je na vyjadrenie podobnej myšlienky potrebných omnoho viac slov. Dôvodom je použitie určitých a neurčitých členov, väčšieho množstva prepozícií, absencia takého množstva ukazovacích zámen ako v slovenčine (s čím často súvisí nutnosť použiť podstatné meno, aby bolo zrejmé, čoho/koho sa týka výpoveď) a rôzne typy a formy minulých časov alebo slovesných spôsobov, ktoré v slovenčine neexistujú.

Ako príklad rozdielneho rozsahu slovenskej a talianskej titulkovej listiny uvádzame niekoľko prekladateľských riešení z bakalárskej práce zameranej na preklad titulkov k filmu *Prvá: Zora Jesenská* (réžia R. Šveda, 2015):⁹

slovenská replika v titulkovej listine	počet znakov	taliansky preklad titulkovej listiny	počet znakov
Nebolo to však ani len mes- tečko.	32	Ma non era grande nemmeno quanto una cittadina.	25 21
Podľa vzťahu k nemu sa od- hadoval charakter človeka.	32 18	A seconda del rapporto con la lingua si valutava il carattere delle persone.	36 39
... Nie taká, že všade musí byť a do všetkého hovoriť...	27 22	... Non faceva, per così dire, la spaccona che deve sempre mettere bocca su tutto ...	38 39

⁹ ZUCCHINI, Camilla (2018): *Zora Jesenská*, traduttrice. Proposta di sottotitolaggio del documentario del ciclo PRVÁ - PRIMA. Università di Bologna, Corso di Studio in Mediazione linguistica interculturale [L-DM270], Forlì, školiteľka Veronika Svoradová. Dostupné online: <https://amslaurea.unibo.it/16013/>.

K tejto téme pozri tiež preklad titulkovej listiny k filmu *Felvidék – Horná Zem* (réžia V. Plančíková, 2014) realizovaný na Bolonskej univerzite v rámci inej bakalárskej práce:

CECCHI, Giulia (2019): Proposta di sottotitolazione del documentario "Felvidék - Horná zem" di Vladislava Plančíková. Università di Bologna, Corso di Studio in Mediazione linguistica interculturale [L-DM270], Forlì, školiteľka Veronika Svoradová. Dostupné online: <https://amslaurea.unibo.it/18383/>.

Jediným riešením je v tomto prípade rezignácia na úplnosť, komplexnosť prekladu; študent si musí uvedomiť, že pri takých rozdielnych jazykoch, akými sú slovenčina a taliančina, je jednoducho nemožné, aby bola talianska titulková listina rozsahom podobná tej slovenskej; dôležité je vystihnúť podstatu myšlienky a podať ju v zhutnenej forme.¹⁰

Ďalší možný problém vyplývajúci z rozdielneho rozsahu talianskeho a slovenského textu, na ktorý je dobré pripraviť budúcich prekladateľov, predstavuje preklad umeleckej literatúry s ilustráciami. Ako príklad možno uviesť nedávny preklad knihy Mareka Vadasa¹¹ *Útek* (La Fuga, 2019, preklad Rossella Di Venere, Veronika Svoradová) do taliančiny. Po odovzdaní prekladu talianskemu vydavateľovi, ktorý chcel preložený text vložiť do už pripraveného programu s ilustráciami použitými v slovenskom vydaní, nastali komplikácie: taliansky text bol oproti pôvodnému slovenskému pridlhý a na viacerých miestach do ilustrácií zasahoval alebo bol nimi prekrytý. Jediným možným riešením bolo v tejto finálnej fáze prípravy knihy už len zmenšenie použitého typu písma a presun niektorých slov/viet do prechádzajúceho/nasledujúceho riadka.¹²

2.2 Nevedela, ako to fungovalo alebo o problematike (neexistujúcej) súslednosti časov v slovenčine

Podobne ako pre iné románske jazyky (napr. španielčina, francúzština), aj pre syntax talianskej vety je typická tzv. súslednosť časov (po taliansky *concordanza dei tempi*), ktorá upravuje, resp. precizuje vzťahy medzi slovesným časom použitým v hlavnej a vedľajšej vete. Ako uvádza Ladislav György, „... výber správneho slovesného času

¹⁰ K zásadám a stratégiám prekladu audiovizuálnych textov pozri napr.: PEREGO, Elisa (2005): *La traduzione audiovisiva*. Roma, Carrocci; GOTTLIEB, Henrik (1997): *Subtitles, Translation & Idioms*. University of Copenhagen, Center for Translation Studies and Lexicography.

¹¹ VADAS, Marek (2019): *La Fuga*. Lainate : Edizioni A.Car. sr., preklad Rossella Di Venere a Veronika Svoradová.

¹² Chyba nastala na strane talianskeho vydavateľa, ktorý – v domnienke, že oba texty budú mať identický rozsah – pri zalamovaní textu pracoval s pôvodným slovenským súborom, v ktorom len nahrádzal slovenský text talianskym.

a slovesného spôsobu vo vedľajšej vete v taliančine (na rozdiel od slovenského jazyka, v ktorom tento gramatický jav v tejto forme neexistuje) je podmienený dvomi základnými faktormi: a) časom slovesa v hlavnej vete; b) vzťahom deja hlavnej a vedľajšej vety vzhľadom na moment, v ktorom sa odohrali (dej vedľajšej /podradenej, závislej/ vety sa môže odohrávať súčasne s dejom hlavnej /nadradenej/ vety, alebo sa mohol uskutočniť ešte pred dejom hlavnej vety, alebo naopak bude sa realizovať, bude nasledovať ešte len po deji hlavnej vety“.¹³

Keďže cieľom tohto príspevku nie je detailný opis talianskej gramatiky, pri ilustrácii časovej súslednosti sa sústredíme len na jeden konkrétny prípad, ktorý talianskym študentom najčastejšie spôsobuje problémy. Sú ním situácie, keď je hlavná veta v slovenčine v minulom čase a vedľajšia veta v čase prítomnom (*nevedel, čo robí; povedal jej, že je chorá; nebol si istý, či je to pravda; neve-dela, kolko je hodín...*). Podľa pravidiel talianskej gramatiky totiž v týchto prípadoch dochádza k „posunu času“ vo vedľajšej vete a prítomný čas musí byť formálne vyjadrený jednoduchým alebo nedokonavým minulým časom v indikative alebo konjunktíve¹⁴.

Pri nasledujúcich príkladoch sa obmedzíme na nepriamu reč a relatívne jednoduché syntaktické konštrukcie, ktoré zodpovedajú gramatike preberanej na kurzoch A1 – A2.

slovenská veta	taliansky preklad	doslovný slovenský preklad
<i>Vedel, čo robí.</i>	Lui sapeva cosa faceva.	[vedel, čo robil]
<i>Dieťa si myslelo, že nikto nie je doma.</i>	Il bambino pensava che nessuno fosse a casa.	[dieťa si myslelo, že nikto nebol doma]
<i>Vedela, kolko je hodín.</i>	Lei sapeva che ora era.	[vedela, kolko bolo hodín]

¹³ GYÖRGY, Ladislav (2013): Morfosyntaktická analýza talianskych subordinatívnych konštrukcií s dôrazom na súslednosť časov (v konfrontácii taliančina – slovenčina). In: *Nová filologická revue*, roč. 5, s. 31.

¹⁴ Konjunktív (spojovací spôsob) je slovesným spôsobom, ktorý slovenčina nepozná. Používa sa najmä vo vedľajších vetách, „... a to v prípade, že hlavná veta vyjadruje neistotu, domnienku, pochybnosť, predpoklad, pravdepodobnosť, očakávanie, nejaký citový alebo duševný stav, túžbu, pranie, vôľu, nutnosť a pod.“ (György, 2014: 32)

Najčastejšie problémy spôsobuje talianskym študentom práve tvorba tohto typu súvetí, a to predovšetkým v prípade úloh, keď je potrebné prerozprávať napr. obsah príbehu/filmu/dialógu. Najväčšou dilemou je pre nich použitie časov v nepriamej reči: vetné konštrukcie typu *povedal, že si myslí; nevedela, čo od nej chce* sú do slovenčiny zvyčajne prekladané mechanicky podľa talianskej syntagmy ako *povedal, že si myslel; nevedela, čo od nej chcel*. Ako ďalšie konkrétne príklady z prác študentov uvádzame vety ako *povedala mu, že bol neúctivý a sebecký* (namiesto *povedala mu, že je neúctivý a sebecký*); *doktor mi povedal, že som musela zostať v nemocnici týždeň* (namiesto *doktor mi povedal, že musím zostať v nemocnici týždeň*); *lekár jej povedal, že to nebolo nič vážne* (namiesto *lekár jej povedal, že to nie je nič vážne*); *nevedela, ako to fungovalo* (namiesto *nevedela, ako to funguje*) a pod. Význam výpovede sa takto buď znejasňuje, alebo dochádza k istému sémantickému posunu (porovnaj: *učiteľka mi povedala, že musím veľa študovať* verzus chybné sformulované *učiteľka mi povedala, že som musela veľa študovať*);¹⁵ prípadne je výsledkom nelogická a pre slovenského percipienta nezrozumiteľná vetná konštrukcia.

Aké sú možnosti pedagóga v týchto prípadoch? V praxi sa ako najúčinnější ukázalo opakované upozornovanie študentov na skutočnosť, že súslednosť časov je gramatickým javom, ktorý sa v súčasnej slovenčine neobjavuje¹⁶, a to minimálne od momentu, keď im učebnica/lektor predstaví tému nepriamej reči. Pri hlavných vetách v minulom čase a vedľajších vetách, ktoré mali byť v slovenčine v prítomnom čase, je potrebné pripomínať, že daná osoba si myslí/cíti/vie/neverie/hovorí informáciu sprostredkovanú vo vedľajšej vete v danom momente, teraz, a preto na jej vyjadrenie v slovenčine použijeme prítomný čas. Keďže v slovenčine neexistuje toľko slovesných časov ako v taliančine, je potrebné študentom zdôrazňovať dôležitosť kontextu (v slovenčine často vyjadreného aj pomocou prísloviak *čas predtým, potom, už, ešte* a pod.). Ako efektívne sa tiež

¹⁵ Znejasnenie alebo modifikácia významu môže byť problémom, najmä ak sú študentmi budúci prekladatelia a tlmočníci, ktorí by mali byť schopní zreprodukovať danú informáciu čo najpresnejšie.

¹⁶ Sme si vedomí existencie antepreterita (predminulého času), považujeme ho však za zastarávajúci spôsob vyjadrovania, ktorý sa dnes už takmer vôbec nepoužíva a nie je vysvetlený ani v žiadnej zo súčasných učebníc slovenčiny ako cudzieho jazyka.

javia aj lektorom pripravené „mechanické“ cvičenia zamerané práve na precvičovanie vetných štruktúr podobného typu.¹⁷ Upozornovanie na neexistenciu časovej súslednosti v slovenčine a predstavenie tejto témy pokiaľ možno čo najskôr, napr. po osvojení si präterita a oboznámení sa s niektorými podrad'ovacími spojkami,¹⁸ považujeme v prípade talianskych študentov za mimoriadne dôležité. Ak študenti o danom jave vedia v dostatočnom predstihu, nebudú im neskôr spôsobovať problémy úlohy zamerané na ústnu alebo písomnú reprodukciu náročnejších dialógov/príbehov.

3. SOCIOKULTÚRNE ŠPECIFIKÁ

3.1 *Dobrý večer poobede a Ďakujem Vám za pozornosť* alebo o rozdieloch v ústnej a písomnej formálnej komunikácii Talianov a Slovákov

K zaujímavým a neraz i trochu úsmevným situáciám týkajúcim sa rozdielneho vnímania času zo strany Talianov a Slovákov často dochádza pri formálnej komunikácii, a to ústnej či písomnej. Zatiaľ čo na Slovensku máme pozdravy tri, pričom najväčšiu časť dňa sa zdravíme slovným spojením *Dobrý deň*, v Taliansku sa cez deň zdraví dvomi formami, a to pozdravom *Buongiorno* – cca do 15 hod. popoludní (doslova preložiteľné ako *Dobrý deň*) – a *Buonasera* (doslova *Dobrý večer*). Neraz sa stáva, že poobedňajšie hodiny sú pre talianskych študentov slovenčiny jednoducho *dobrým večerom*, a tak pedagóg pozdraví týmto spôsobom bez ohľadu na to, či je 15.00, 17.00 alebo 20.00 hodín. Toto sociokultúrne špecifikum by si mal lektor

---

¹⁷ Tieto cvičenia môžu byť písomné (napr. cvičenia s príkladmi priamej reči, ktorú treba pretransformovať na nepriamu), ale aj ústne (napr. reťazové „referovanie“ v skupine, kde študent reprodukuje to, čo mu povedal napr. spolužiak sediaci po jeho ľavici; nasleduje študent po jeho pravici, ktorý reprodukuje informácie získané od dvoch predchádzajúcich osôb – toto cvičenie odporúčame robiť v menších skupinách).

¹⁸ Na tomto mieste pripomínáme nutnosť selektívnej výučby, nie mechanické nasledovanie učebnice. Lektor by mal byť schopný zväziť, vybrať si a zvoliť postupnosť preberaného učiva v závislosti od skupiny a jej potrieb.

uvedomiť už na prvých lekciách a venovať mu náležitú pozornosť – najmä v prípade, ak je možné, že študenti neskôr odídu na Slovensko študovať alebo kvôli pracovným príležitostiam.

Ďalšou témou, ktorá sa môže na prvý pohľad javiť ako banálna, je rozdielnosť pracovného času v oboch krajinách, od ktorého sa odvíja aj denný režim obyvateľov. Zatiaľ čo na Slovensku je bežné, že pracovná doba sa môže začať omnoho skôr ako o 9.00 a končí sa okolo 17. – 18. hodiny, v Taliansku je zväčša rozdelená na dva bloky: 9.00 – 12.30 a 15.30 – 19.00. Rozdielny pracovný čas tým pádom ovplyvňuje aj čas obeda a večere, ktorý je v oboch krajinách rozdielny. Talianskych študentov je preto dobré v súvislosti s témou času upozorniť na tieto špecifiká, aby pre nich prípadný dlhší pobyt na Slovensku, akým je napríklad Erasmus alebo letná škola, nebol „kultúrnym šokom“.

O rozdielnostiach v písomnej komunikácii Talianov a Slovákov sa už dostatočne podrobne zmienili autorky Kamenárová a Nemčíková¹⁹; v snahe neopakovať už povedané preto ich závery len stručne zosumarizujeme a pripojíme k nim niekoľko ďalších vlastných postrehov: Pre taliansku písomnú korešpondenciu je typické množstvo špecifických, priam obradných slovných obratov (či už sa týkajú oslovenia, alebo ukončenia mailu), ktoré by v preklade do slovenčiny vyzneli nadmerne pateticky alebo archaicky. Spomenúť možno bežné superlatívne oslovenia typu *Gentilissimo/Gentilissima* (Najmilší/Najmilšia), *Carissimo/Carissima* (Najdrahší/Najdrahšia) alebo uzatvárajúce formulky ako *Colgo l'occasione per porgere i miei distinti saluti* (Využívam túto príležitosť, aby som vám odovzdal svoje najvrelšie pozdravy), prípadne *In attesa di un suo gentile riscontro porgo i miei più cordiali saluti* (V očakávaní vašej milej odpovede vám posielam svoje najsrdečnejšie pozdravy). Talianskych študentov je dobré už na samom začiatku štúdia upozorniť na to, že slovenské úvodné alebo záverečné pozdravy sú v porovnaní s talianskymi omnoho vecnejšie: študent si v podstate počas celého štúdia a neskôr aj v pracovnom živote vystačí s *Vážený pán/Vážená pani*; S pozdravom, prípadne *Prajem Vám pekný deň*, s pozdravom XY. Od prvého ročníka je preto dobré trvať na tom, aby študenti pedagógovi písali maily po slovensky, a to minimálne vo forme slovenského úvodného a záverečného pozdravenia (telo mailu môže v prípade začiatovníkov ostať v talian-

---

¹⁹ c. d., s. 4 – 6.

čine). Za rovnako dôležité považujeme používanie slovenských pozdravov v mailoch adresovaných študentom. Ak študent nevie komunikovať správnym spôsobom v písomnom kontakte po slovensky, môže sa stať, že sa bude pokúšať o napodobnenie talianskych pozdravných formuliek. Výsledkom sú potom pre slovenského adresáta úsmev vyvolávajúce frázy ako *Ďakujem Vám za pozornosť*²⁰ namiesto *Vopred Vám ďakujem za odpoveď/pomoc* a podobne.

3.2 Doktori, docenti, professori alebo o rozdieloch v komunikácii v univerzitnom a pracovnom prostredí

Správne oslovovanie vysokoškolských pedagógov je na slovenských vysokých školách prejavom základnej slušnosti a zorientovanosti v univerzitnom prostredí. Talianskym študentom, ktorí prichádzajú na Slovensko, môže zo začiatku používanie titulov spôsobovať problémy. Univerzitná etiketa je totiž v oboch krajinách odlišná: na rozdiel od Talianska, kde sa všetci, ktorí úspešne skončili bakalársky alebo magisterský stupeň štúdia, oslovujú titulom *dottore* (doktor), na slovenských vysokých školách je doktorom len absolvent tretieho stupňa vzdelávania. V slovenskom prostredí je bežným titulom *docent/docentka*, zatiaľ čo na talianskych univerzitách sa ako *docenti* označuje celý pedagogický kolektív. Ekvivalentom slovenského *docenta* je v Taliansku titul *professore associato/professoressa associata*. Taliansky študent v snahe byť slušný oslovuje každého vysokoškolského pedagóga *professore* alebo *professoressa* bez ohľadu na to, či ide o profesora, docenta alebo lektora. Na Slovensku by však proti podobnému osloveniu pedagóg bez profesúry pravdepodobne namietal.

V závere tejto časti sa ešte stručne zmienime o rozdieloch vo formálnej komunikácii, ktoré sa týkajú tak univerzitného prostredia, ako každodenného života: O absencii slovíčka *pán/pani* pri oslovovaní talianskych pedagógov už písali autorky Kamenárová a Nemčíková.²¹

²⁰ Ide o doslovný preklad talianskeho *La ringrazio per l'attenzione*, frázy, ktorá sa používa na konci mailovej komunikácie v prípade, že od adresáta niečo chceme/čakáme.

²¹ c. d., s. 5.

V taliančine je v poriadku, ak sa študent pedagógovi prihovára *Dobrý deň, profesor/profesorka; Profesor/profesorka, čo máme na domácu úlohu?, Ďakujem, profesor!* a podobne. Absencia slova *pán/pani* sa nevníma ako niečo neslušné, naopak, spojenia typu *Buongiorno signora professora* by boli vnímané ako veľmi zvláštne a redundantné. Aj keď sa talianski študenti dosť rýchlo naučia, že v slovenčine treba pred slovami *lektor, doktor, docent, profesor* atď. použiť ďalšie podstatné meno, v iných situáciách naň často zabúdajú. Už pri vytváraní prvých dialógov treba preto študentov opakovane upozorňovať aj na spojenia typu *Vy ste pani lekárka XY?; Nech sa páči, pán riaditeľ; Dobrý deň, pani kolegyňa; Vitam vás, pán konzul* atď.

Na záver nášho príspevku by sme radi podotkli, že naším zámerom nebolo len vymenovať najbežnejšie problémy, s ktorými sa môže stretnúť lektor pôsobiaci v talianskom prostredí, ale najmä navrhnúť ich konkrétne riešenia a „preventívne opatrenia“, ako sa týmto problematickým situáciám vyhnúť. Veríme, že náš text bude pre pedagógov inšpiráciou a snád' i motiváciou k ďalšej odbornej diskusii o problematike vyučovania slovenčiny v skupinách talianskych študentov.

BIBLIOGRAFIA

- CECCHI, Giulia (2019): Proposta di sottotitolazione del documentario *"Felvidék - Horná Zem" di Vladislava Plančíková*. Università di Bologna, Corso di Studio in Mediazione linguistica interculturale [L-DM270], Forlì, školiteľka Veronika Svoradová. Dostupné online: <https://amslaurea.unibo.it/18383/>
- GOTTLIEB, Henrik (1997): *Subtitles, Translation & Idioms*. University of Copenhagen, Center for Translation Studies and Lexicography
- GYÖRGY, Ladislav (2013): Morfosyntaktická analýza talianskych subordinatívnych konštrukcií s dôrazom na súslednosť časov (v konfrontácii taliančina – slovenčina). In: *Nová filologická revue*, roč. 5, s. 31 – 42. Dostupné online: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=18322>
- GYÖRGY, Ladislav (2014): *Kapitoly zo slovenskej morfológie pre prekladateľov a tlmočníkov*. Bellianum, Banská Bystrica.

- HOLTUS, Günter – METZELTIN, Michael – SCHMITT, Christian (1988):
Italienisch, Korsisch, Sardisch. Italiano, Corso, Sardo. Max Niemer
Verlag, Tübingen.
- KAMENÁROVÁ, Renáta a kolektív autoriek (2018, 2009, 2011): *Krížom-
krížom A1 – B1*. Bratislava, Univerzita Komenského.
- KAMENÁROVÁ, Renáta – NEMČÍKOVÁ, Zuzana (2016): Problematica
dei realia nella didattica della lingua slovacca. In: *Orillas. Rivista
d'hispanistica*, č. 5. Dostupné online: [http://orillas.cab.unipd.it/orillas/articoli/
numero_5/04Kamenarova_astilleros.pdf](http://orillas.cab.unipd.it/orillas/articoli/numero_5/04Kamenarova_astilleros.pdf)
- KROČANOVÁ-ROBERTS, Dagmar – RESUTÍKOVÁ-TOPPI, Barbora
(2010): *Slovenčina – Slovak – Slovacco*. Bologna, Bologna University Press.
- LEHISTEOVÁ, Ilse (2003): Pojem interferencie. In: *Antológia bilingvizmu*.
Academic Electronic Press, Bratislava, s. 82 – 97.
- PEKAROVIČOVÁ, Jana – ŽIGOVÁ, Ľudmila – PALCÚTOVÁ, Michaela –
ŠTEFÁNIK, Jozef (2005): *Praktická fonetická príručka*. Bratislava, Stimul.
- PEREGO, Elisa (2005): *La traduzione audiovisiva*. Roma, Carrocci.
- VADAS, Marek (2019): *La Fuga*. Lainate : Edizioni A.Car. sr., preklad
Rossella Di Venere a Veronika Svoradová.
- ZUCCHINI, Camilla (2018): *Zora Jesenská, traduttrice. Proposta di sottoti-
tolaggio del documentario del ciclo PRVÁ – PRIMA*. Università di Bo-
logna, Corso di Studio in Mediazione linguistica interculturale [L-
DM270], Forlì, školiteľka Veronika Svoradová. Dostupné online:
<https://amslaurea.unibo.it/16013/>

Veronika Svoradová
Studia Academica Slovaca
Filozofická fakulta UK
Gondova 2
811 02 Bratislava 1
veronika.svoradova@uniba.sk